

AİLE SOSYOLOJİSİ BAĞLAMINDA AİLE APARTMANINA GELİN OLMAK

TO BE A BRIDE TO THE FAMILY APARTMENT IN THE CONTEXT OF FAMILY SOCIOLOGY

Merve ÇETİN KILIÇ*

ÖZ: Bu çalışmada, Türkiye’de yaygın olarak görülen aile apartmanı aile sosyolojisi bağlamında ele alınarak aile apartmanına gelin olan ve bu apartmanlarda yaşayan kadınların gelin olma rollerine odaklanılmıştır. Aile apartmanlarında yaşanan ilişkiler, ne köy ailesi ne de kent ailesi yaşam tarzını tek başına yansıtmayarak Türkiye örneğinde değerlendirilmesi gereken bir aile tipi olarak görülmektedir. Araştırmada öncelikle aile ile ilişkili kuramsal yaklaşımlar ve temel kavramları içeren teorik bilgiler verilmiştir. Kırıkkale, Kayseri ve Erzurum illerinde aile apartmanına gelin olan kadınlar örneğinde gerçekleştirilen, 2023 Kasım – Aralık tarihleri boyunca nitel araştırma kapsamında tasarlanan bu araştırmada veri toplama yöntemlerinden yarı yapılandırılmış görüşme formu ve gözlem tekniklerinden faydalanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme ile hazırlanmış sorular katılımcılara yönlendirilirken gereken yerlerde de alt sorular yöneltilerek araştırmayla ilgili kapsamlı bilgi alınmaya çalışılmıştır. Böylelikle aile apartmanına gelin olan kadınların gelin olma deneyimlerine odaklanarak, kurdukları ilişkiler ve aile yapılarının anlaşılması amaçlanmıştır. Bireysel tecrübeler ve yaşanmışlıkların anlaşılması için önceden bilinmeyen fakat araştırma sürecinde elde edilen verilerin yorumlanmasını içeren tümevarımcı yorumlayıcı metot ışığında da verilerin değerlendirilmesine gayret gösterilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Aile, Aile Sosyolojisi, Aile Apartmanı, Gelin, Toplumsal Rol

ABSTRACT: In this study, the familyapartment, which is widely seen in Turkey, was considered in the context of family sociology and focused on the roles of women who are brides to the familyapartment and live in these apartments to be come brides. The relationships experienced in family apartments are seen as a family type that should be valued in the case of Turkey, not reflecting the life style of either the village family or the urban family alone. In the research, theoretical sages including theoretical approaches and basic concepts related to the family are given irst. Carried out on the example of women who are brides to family apartments in the provinces of Kirikkale, Kayseri and Erzurum, In this research, which was designed with in the scope of qualitative researchbetween November and December 2023, semi-structured interview form and observation techniques were used from data collection methods. While the questions prepared with a semi-structured interview were directed to the participants, sub-questions were asked where necessary and comprehensive information about the research was tried to be obtained. Thus, it is aimed to understand the relationships and family structures established by focusing on the experiences of women who are brides in the family apartment and becoming brides. In order to understand individual experiences, efforts have also been made to evaluate the data in the light of the interpretive inductive method, which involves the interpretation of previously unknown but existingin formation in the research process.

Keywords: Family, Sociology of the Family, Family Apartment, Bride, Social Role

* Dr.-Bir Kuruma Bağlı Değildir/Kayseri- mervecetinkilic@outlook.com (Orcid: 0000-0002-1935-260X)

Giriş

Aile, başta sosyal araştırmacılar olmak üzere pek çok araştırmacının ilgisini çeken, ilk insan topluluklarından itibaren var olan, toplumsal yaşamın temeli ve başlangıcı görülen önemli bir kurum olarak kabul edilmektedir. Genel kabullere göre insan gözünü dünyaya daha ilk açtığı andan itibaren ve neredeyse yaşamı boyunca hayatının büyük bölümünü ailesini görerek geçirmektedir. Ailenin toplumsal yaşamda temel bir kurum olarak kabul edilmesinin yanında, aileyi tanımlamak ve aile kurumunda meydana gelen gelişmeleri anlamak için aile yaşamının bulunduğu toplumsal şartların ve sürekli meydana gelen toplumsal değişmelerin anlaşılmasının da gerekli olduğu düşünülmektedir. Aile kurumunun, olumlu ve olumsuz pek çok toplumsal değişmeye rağmen toplumsal yaşamdaki varlığını güçlü bir şekilde korumaya devam ettiğini de söylemek mümkündür.

Sosyolojik anlamda aile; sosyal grup, sınıf, müessese gibi çeşitli kolektivitelere göre araştırılıp yorumlanmaya, yapısal ve işlevsel boyutlarının toplumsal anlamda değerlendirilmesine olanak sağlamaktadır (Eraslan ve Demirel, 2020: 30). Bu anlamda aile sosyolojisinin en geniş anlamda ilgi alanına bakılacak olursa, aile olgusuyla ilişkili, aileyi ilgilendiren tüm konular olarak belirlenmiştir (Canatan, 2013a: 15). Ailenin kurulması, evlilik akdinin gerçekleşmesiyle kabul edildiği için aile sosyolojisinin önemli olgularından biride evlilik ve evlilik ile ilişkili evlenme şekli, eş sayısı, evliliğin sürmesi ve hatta evliliğin sona ermesi gibi konulardır.

Bu araştırmada ise, Türkiye’de yaygın olarak görülen aile apartmanı, aile sosyolojisi bağlamında ele alınmıştır. Aile apartmanı, Türkiye’de yaygın olarak görülen apartman sakinlerinin, anne-baba ve kardeşler olmak üzere birinci derece akrabalarından oluştuğu yerleşim biçimine denilmektedir. Bu yerleşim yerlerinin akrabalık örüntülerine bağlı olarak şekillendiğini ve kendi tarihsel geçmişinin olduğunu da söylemek mümkündür. Bu bağlamda aile apartmanına gelin olan ve bu apartmanlarda yaşayan kadınların gelin olma deneyimlerine odaklanarak, toplumsal rollerinin ve evliliklerinin nasıl sürdürüldüğü incelenerek, aile yapılarının ve aile içerisindeki ilişkilerin anlaşılması amaçlanmıştır.

Aile apartmanları hakkında sosyolojik anlamda önemli veriler olacağını düşünülmesine karşılık, literatür taraması yapıldığında çok fazla ele alınan bir konu olmadığı tespit edilmiştir. İlgili alanla daha önceki yapılan lisansüstü çalışmalara genel anlamda bakılacak olursa; Seheryeli Yılmaz Kaynar (2014) ’ın *Aile Apartmanında Yaşamın Çocuk Ruh Sağlığı Üzerine Etkilerinin Değerlendirilmesi* ve Gülseda Ayrancı (2018)’nın *Aile Apartmanında Yaşamın 0-3 Yaş Arası Çocuk Ruh Sağlığı Üzerine Etkilerinin Değerlendirilmesi* isimli tıpta uzmanlık alanlarında çalışmaları bulunmaktadır.

Sevilay Acar (2019)'ın *Şehir Dokusunda Mahalle: İstanbul Esenlerde Aile Apartmanı Olgusunun İncelenmesi* olarak adlandırdığı yerel yönetimler ana bilim dalında ele aldığı çalışma, şehirleşme sürecinin şehir dokusunu ve geleneksel mahalle yapısının nasıl etkilediğini Esenler İlçesindeki aile apartmanları üzerinden incelenmiştir. Merve Adlı İşleyen (2020) ise, klinik psikoloji alanında *Aile Apartmanında Yaşayan Çiftlerin Evlilik İlişkisi Ve Ebeveynlik Deneyimleri* isimli nitel çalışmasında aile apartmanındayışamanın romantik ilişki ve ebeveynlik üzerinde etkilerinin nasıl olduğunu ele almıştır.

Aile apartmanı ile ilişkili lisansüstü çalışmalarda özellikle sosyoloji alanında göze çarpan ilk çalışma olarak Rukiye Zinnur Fidan (2022)'ın *Aile Apartmanı Üzerine Sosyolojik Bir Değerlendirme* isimli çalışması dikkat çekmiştir. İlk bölümde ailenin tarihsel süreci, ikinci bölüm Türkiye'de aile başlığıyla ailenin geçirmiş olduğu süreçler üzerinde durularak son bölüm bulgular kısmında ise aile ve akrabalık ilişkilerinin aile apartmanında nasıl kurulduğu ele alınmıştır. Bir diğer çalışmaya daha değinilecek olursa Beyza Tanlası (2023)'nın rehberlik ve psikolojik danışmanlık bilim dalında, *Aile Apartmanında Yaşayan Annelerin Ebeveyn Öz Yeterliliklerinin İncelenmesi* isimli çalışmada hem aile apartmanında yaşama hem de bu yerleşim yerlerinde anne olma deneyimleri üzerinde durularak ebeveyn öz yeterliliği incelenmektedir. Son olarak ise Seda Meral (2024), *Bir Arada Var Olma: Bir Aile Apartmanındaki Davranış Kalıplarının Sosyo-Kültürel Açılımlarına İlişkin Etnografik Bir Araştırma* olarak mimarlık anabilim dalında incelenmiştir. Buna göre aile apartmanının aile sosyolojisi bağlamında kadınların gelin rolleri sergilenmesi özelinde irdelenmesinin daha önceden yapılmamış olmasıyla literatüre katkı sağlayacağı beklenmektedir.

1. Aile İle İlişkili Kuramsal Yaklaşımlar

1.1. Sembolik Etkileşimci Yaklaşım

Sembolik etkileşimci yaklaşım, insanlar ve nesnelere kurulan etkileşimin neye göre anlam yüklenerek yorumlanacağına dair üç öncül ileri sürmektedir (Blumer, 1969: 2). Öncelikle insanların, diğer insanlar ve nesnelere karşı kendilerine ifade ettiği anlama göre tavır almalarının yanında; anlamların evrensel olmayarak, diğer insanla girilen etkileşim sonucunda sembollerin yorumlanmasını içermektedir. Son olarak bu yorumlama sürecinin dinamik bir şeklinin olduğu ve sürekli değişime uğradığının da söylenmesi gerekmektedir.

Etkileşim kuramının adından da anlaşılacağı üzere herhangi bir varlığın zihindeki görüntüsüyle, konuşma ve düşünmeyi sağlayan sembollerin sosyolojisi olan, aynı toplumsal gerçekliğin, insana özgü bir perspektifle yorumlanmasından kaynaklı farklı anlamlar atfedildiğini açıklayan bir yönü bulunmaktadır (Gökulu, 2019:187). Kuramın aile hakkındaki görüşlerine bakılacak olursa, aile kurumunu tek bir tanım ve ilişkiler kalıbına sığdırmayarak, aile içerisindeki ilişkilerin devamlı değiştiği ve sürekli tanımlanması gerektiğini savunmaktadırlar. Sembolik

etkileşimciler, aile içerisinde kuramın tüm öncüllerinin ve kavramlarının kullanıldığını buna göre mevcut ilişkileri anlamak için aile üyelerinin davranışlarına ve ilişkilerinin nasıl anlamlandırıldığına bakmanın gerekli olduğunu ileri sürmektedirler (Özkalp, 2004: 121). Örneğin her evli kişinin bebek sahibi olmaya karşı duygu ve düşüncelerinin farklılaştığı görülmekte, evliliğin ilk zamanları ile bebek sahibi olmanın getirmiş olduğu iletişim ve buna bağlı etkileşim ortamının farklı olmasından kaynaklı ailelerin çocuk sahibi olmaya, çocuk sayısına, çocuğun yetiştirilmesine neredeyse sonsuz davranış şekilleri geliştirdiğini söylemek mümkündür. Sonuç olarak bireylerde anne-baba olmanın isteği dahi değişerek, bu rollerin sergilenmesi ise anne ve baba rolünün bireylerin kendi anlam dünyalarında yükledikleri anlamın farklı oluşuyla ilişkilendirilmiştir.

Genel bir özet yapılacak olursa sembolik etkileşimcilik kuramı, sosyolojik aktörün yani bireyin, nesnel bir uyarıyı öznel tanımlama ve yorumlama zorunluluğuna vurgu yaparak (Poloma, 2012: 232), karılık, kocalık, annelik, babalık gibi rollerin basit tanımları olmadığını ileri sürmektedir. Bu rollere bağlı gelişen ilişkilerin gündelik akış içerisinde aile yapısı bağlamında etkileşimlere göre sürdürüldüğünü ifade etmektedirler.

1.2. İşlevselci/Fonksiyonalist Yaklaşım

Makro kuramsal perspektifte yer alan işlevselci/fonksiyonalist yaklaşımın, parça-bütün veya grup-üye arasında çeşitli ilişkilerle alt sistemler olarak dengeli bir şekilde kurulmuş toplum açıklaması bulunmaktadır. Bu sistemlerin işlevlerini koruması ve yerine getirmesiyle toplum istikrarlı bir şekilde devam etmektedir (Durkheim, 2013: 133). Toplumu oluşturan tüm yapılar birbiriyle bağlantılı görülerek birinde meydana gelen değişikliğin öbürlerini de etkilediği öne sürülmüştür. İşlevselcilik yaklaşımına göre aile, toplumsal yapının bir parçası ve toplumun devamlılığını sağlayan işleve sahip bir kurum olarak tanımlanmaktadır (Kasapoğlu, 2012: 15). Bir sistem olarak da ele alınan aile, işlev ve işlevler arasında yürütülen koordinasyona bağlıdır. Ailenin önemli başlıca fonksiyonun çocuk dünyaya getirip, yaşadıkları toplumun örf, adet, gelenek, görenek ve normlarına göre uygun bir şekilde çocuklarını yetiştirerek neslin sürdürülmesini sağlamak olduğu söylenebilir. Maddi ve manevi kültür unsurlarının üretilmesi ve dağıtılmasıyla toplumsal düzenin korunması da önemlidir (Ozankaya, 1986: 134). Bu temel işlevler ve onları sağlayan yapısal öğeler birbiriyle bağımlı olması gereken bir sistem oluşturmaktadırlar (İçli, 2017: 93).

İşlevselciler, aile kurumunda ne tür aile yapılarının olduğu, bu aile yapılarının kendileri ve diğer toplumsal kurumlar içinde hangi işlevlerinin bulunduğu, toplumsal istikrara nasıl katkıda buldukları gibi sorulara yanıt aramaktırlar (Canatan, 2013b: 39). Sembolik etkileşimci yaklaşımın aksine işlevselciler, birey ve onun dönüştürücü özelliğine odaklanmaktan ziyade yapı ve yapının işleyişine odaklanarak bireyleri rol ve statü sistemine bağlı bir konuma yerleştirmektedirler (Koyuncu, 2013: 46). Ailenin

toplumun temeli olarak görülmesinden kaynaklı, aileyi işlevselci yaklaşıma göre ele almak yaygın görülen bir yaklaşım olup, toplumsal bir yapıyı anlamak ve meydana gelen değişimleri açıklarken sıklıkla de aile kurumuna bakılmaktadır.

1.3. Çatışmacı Yaklaşım

Durkheim'in toplumsal düzen açıklamalarının aksine başta Karl Marx ve Engels çalışmalarından temellenen çatışma kuramı ise, birey ve toplum ilişkisini daha çok çatışmaya odaklanarak ekonomik sistem üzerinden çözümlenmektedir (Poloma, 2012; Swingewood, 1998; Wallace ve Wolf, 2012). Çatışma kuramı, çatışmalı gruplar arasındaki ilişkilere odaklanarak kıt kaynakların rekabet ve mücadele ile hangi grubun eline geçtiği, bu ilişkiler sonucunda denge, düzen ve istikrar değil çatışma meydana getirdiğinin üzerine odaklanmaktadır.

Çatışmacı yaklaşımın aile kurumunu ele alması ise aileyi çatışma alanlarından biri görerek çatışma çerçevesinde ele almaktadır. Aile toplumsal eşitsizliği sağlayan bir küme olarak tarif edilmiş ve aile üyelerinin toplumdaki diğer güçlü üyelerle kıt kaynaklar için yarışmak zorunda oldukları kabul edilmiştir. Otorite tiplerine göre çatışma, pazarlık, ittifak gibi süreçlerle çözümlenerek ailede güçlü olanın güçsüz olana karşı üstünlüğü bulunmaktadır (Canatan, 2013b: 40). Sonuç olarak kuram, kıt kaynaklara karşı aileler nasıl kazançlı çıkar, ayrıcalıklar nasıl korunur ve kim kaybeder gibi sorulara cevap aramaktadır.

1.4. Feminist Yaklaşım

Feminizm kuramı, insanlığın yarısını oluşturan kadın nüfusunun erkeklerin arkasında kalmasını eleştiren, kadın ve erkeğin toplumsal yaşamda eşit haklara sahip olmasını savunan, cinsler arasındaki iktidar ilişkisinin değişmesini isteyen bir yaklaşıma sahiptir (Arat, 2010: 29). İlgi odağının kadın ve erkek arasındaki toplumsal farklılık ve buna bağlı anlamların araştırılarak neden ve sonuçlarının ortaya konulması olduğunu söylemek mümkündür. Şenol (2018: 318), kadın ve erkek arasındaki temel farklılığın toplumsal cinsiyet kavramı ile toplum tarafından üretildiğini, toplumsal rollerle de kadın ve erkeğin bedenlerine zorla kabul ettirildiğini öne sürmektedir. Bu yaklaşımın, kadın ve erkeklerin eşit hak ve sorumluluklara sahip olduklarını ifade ettiği, sağlıklı bir toplum yaratmayı istedikleri bilinmektedir.

İşlevselci kurama karşı gelmesinin yanında, çatışma kuramının argümanlarından etkilenmesiyle de oluşturulan feminist kuram, aile kurumunu ele alırken yine kuramın odak noktasını oluşturan, kadın ve erkek arasındaki ilişkiler üzerinde durmaktadır (Canatan, 2013b: 41). Ataerkil yapılanma kadın ve erkek arasında eşitsizlik temelinde gelişen bir yapı olarak tanımlanmakla birlikte; başta aile olmak üzere diğer kurumlarında etkisiyle ayakta tutulmak istenmektedir. Toplumsal cinsiyet rolleri, aile kurumu içerisinde toplumsallaşma sürecinde öğrenilerek toplumun belirlemiş olduğu rollerin sergilenmesi ile eşitsiz yapının sürdürülmesi

sağlanmaktadır (Arat, 2010: 37). Yozlaşmış aile tipinin, baskılayıcı töre ve gelenekler, dinsel çarpıtmalar ve ekonomik şartların elverişli olmaması gibi etkiler altında eşitsiz ilişkilerin kurulmaması eleştirilmektedir. Genel bir özet ile açıklanacak olursa feminist kuram, aile yaşamının ekonomik ve ataerkil yapıları nasıl yansıttığı, erkek ve kadın arasındaki ailevi yaşam deneyimleri arasında ne gibi farklılıklar olduğu soruları üzerinde durmakta ve önemli ölçüde çatışma kuramının etkisiyle cinsler arasındaki mücadeleye odaklanmaktadır.

1.5. Rol Kuramı

Rol kuramı, sosyal rollerin, kadın ve erkek davranışlarının neden farklılaştığı, cinsiyet kalıplarının açıklanması gibi konular üzerinde durmaktadır. Davranıştaki farklılıkların, cinsiyet farklılığına bağlı kadın ve erkeklerin rollerinde daha fazla görüldüğünü, toplum tarafından belirlenmiş, bireylerinde kabul ettiği davranış örüntüleri bulunduğunu açıklamaktadır (Dökmen, 2009: 82). Toplumda sosyal statüler sonucu bireylerin zihninde davranış kalıplarının belirlenmesiyle, kadın ve erkeğe düşen birtakım rollere göre davranışlar sergilenmesi gerektiği de ifade edilmektedir (Şenol ve Sarp, 2018: 19). Erkekler, duygularını kontrol edebildikleri gerekçesiyle daha rasyonel görünmeleri, fiziksel anlamda güçlü olmaları, ev geçimini sağlamaları ve şoförlük, mühendislik, askerlik gibi mesleklere yönlendirilirken; Kadınlardan, merhametli, fedakâr, özverili olmaları beklenerek, öğretmen, ebe ve hemşirelik gibi meslekler yapmaları beklenmektedir.

Bu kuramda aile; evlilik, cinsiyet, soy bağlarına göre oluşmasıyla roller toplamı olarak görülmüş, ailenin nasıl ve neye göre yorumlanacağı, sınırlarının neler olduğu da belirlenmiştir (Koyuncu, 2013: 63). Aile yapısı içerisinde rol çeşitlenmesi ele alınacak olursa, evlenmeye karar veren kadın ve erkek öncelikle karı-koca rollerini üstlenmektedirler. Çocukları dünyaya gelince ise kadınların, hassas, sabırlı ve doğuştan anaç özelliğe sahip olmaları gibi söylemlerle anneliğe yatkın oldukları ve toplumsal yaşamda da öncelikli rolleri olduğu kabul edilen annelik, erkekler ise yaygın bir görüşe göre doğuştan olmayan fakat zamanla öğrenilen babalık rolü kazanmaktadır. Çocukları evlenince anne-baba olan rollere kayınpeder ve kayınvalide, torun(lar) dünyaya gelince dede-nine, yeğenlerle hala, teyze, amca, dayı gibi çeşitli roller kazanılmaktadır. Sonuç olarak aile analizi yapılmak istendiğinde rol kuramıyla rollerin sergilenmesi ve farklılaşmasına bakıldığında aile ile ilgili açıklamalarda önemli bilgiler edinilmektedir.

2. Aile İle İlişkili Temel Kavramlar

Aile sosyolojik anlamda birincil grup olmasıyla ilk toplumsal ilişkilerin yaşandığı, sevgi, saygı, paylaşım, özveri ve muhabbet gibi duygular üzerine kurulmuş olan toplumsal bir kuruma denilmektedir. Türk Dil Kurumu aileyi, evlilik ve kan bağıyla kurulan karı-koca, çocuklar olmak üzere kardeşler arasındaki ilişkilerinde kapsandığı en küçük birlik olarak tanımlamaktadır. İnsanlar doğduğu andan itibaren aile yaşamına katılarak bir taraftan anne

ve babasıyla ilişkiler kurup onları sevip saymayı öğrenirken, diğer taraftan kendisi de evlenip anne-baba olmaya hazırlanarak aile kurumunun önemini sürdürmeye devam etmektedir. Aydın' da (2013: 28) aile kurumu açısından evlilikle ilişkili, evliliğin bireylere en meşru şekliyle ebeveyn olma, üreme ve çocuk yapma hakkı tanıdığını, toplum genelinin onaylayarak evlilik çatısı altında aile kurmanın önemli olduğunu ifade etmiştir.

Aile kurumunun, küresel anlamda ekonomik, teknolojik, kültürel olmak üzere meydana gelen değişimler sonucunda olumlu ve olumsuz pek çok etkiye maruz kaldığını buna bağlı olarakta kurumsal anlamdaki özellikleri ve işlevlerinin değişime uğradığını söylemek mümkündür. Tüm bu gelişmelere rağmen toplumsal yaşamda hala önemli bir kurum olarak görülmesi ve varlığını güçlü bir şekilde koruması ise toplumdaki en temel yapı taşı olma özelliğini korumasını sağlamaktadır. Bu yapı taşının başlıca özelliklerine değinilecek olursa (Başaran, 2013: 145):

- Ailenin kurulmasını sağlayan öğeler birbiriyle bütünleşmekte, bunun sonucunda da iç bağımlılık kurulmasını sağlamaktadır.
- Her aile kendine özgü olmasının yanında kendi içinde sınırlar oluşturarak, sınırlarının dışında kalanlara karşı ilişkilerini sınırlandırmaktadır.
- Ailelerin yalnızca kendi üyelerinin anlayacağı iletişim sistemi bulunmaktadır.
- Aile üyelerinin, ailenin varlığını korumak için uyumlu ve bütünlük içinde işleyişini sürdürmeleri beklenmektedir.

Duygusal ve mantıksal kararlar sonucunda biyolojik ilişkiler kurularak neslin devamının sağlandığı aile kurumu, karşılıklı ilişkilerin belli kurallara göre yaşandığı, özdeş ve tinsel zenginlikleri kuşaklar boyunca taşıyarak, duygusal, mantıksal ve biyolojik olduğu kadar hukuksal, toplumsal vb. özellikleriyle de toplumsal birikim sağlamaya devam etmektedir (Sayın, 1990: 2). Aile kurumu ile ilgili araştırma yapılmak istendiğinde alan yazında pek çok aile tanımı ve sınıflaması yapıldığını görmek mümkündür. Başlıca yapılan sınıflamalar, aile yapısının hane halkı sayısı, yerleşim yeri, evlenme şekli, aile tipi, ekonomi ve otorite şekli gibi sınıflamaların sayısı çoğaltılabilir. Bu sınıflamalar araştırmacının ihtiyacı dâhilinde olup, aileler arasındaki benzerlik ve farklılıkların bilinmesini sağlayarak ailelerin yaşamış olduğu değişim süreçlerini anlamak adına önemli görülmektedir. Bu araştırmada ele alınan başlıklar ise aşağıda verilmiştir.

2.1. Yerleşim Yerine Göre Aile Sınıflaması

Yerlerine göre aile tipleri sınıflamalarının genellikle kırsal, geçiş ailesi ve kent ailesi olarak karşımıza çıktığı görülmektedir.

2.1.1. Kırsal Aile

Kırsal bölgelerde konumlanan aile tiplerinin başlıca özelliklerine değinilecek olursa, geniş aile özelliklerinin yaygın olduğu, geçimin tarım üzerine kurularak buna bağlı olarak başlıca iç gücü, iş bölümü ve işbirliği alanlarının bulunduğunu söylemek mümkündür (Yasa, 1966: 12). Öncelikli olarak geçimlerinden kaynaklı ve geleneksel değerlere de önem vermelerinden dolayı akrabalık ilişkilerini sıkı sıkıya yürütmektedirler. Bu bölgelerde yaşayan insanlar, kendilerini toplulukla (community- cemaat) özdeş görme eğiliminde olup (Gökçe, 1976: 47), aile yaşantıları ve dolayısıyla sosyal hayatlarını da bu eğişime göre yaşamaktadırlar.

Bu yerleşim yerlerinde yaşayan aileler, başta ekonomik geçim olmakla beraber, sosyal ilişkiler, mesleki eğitim, güvenlik temini, dini ve boş zaman değerlendirme gibi birçok temel ihtiyacı dışarıya duymadan kendi içlerinde gidermektedirler. Böylece aile üyeleri birbirlerinin hayatında büyük yer kaplayarak topluluk özelliğini sergilemektedirler. Bu durumda da kırsal bölgelerde aile yaşamı, kan bağı, duygu, düşünce ve mekân birlikteliğinin zorunluluğunu sağlamaktadır.

2.1.2. Geçiş Ailesi ÖzelineAile Apartmanları

Türkiye’de aile tiplerine dair yapılan kavramsallaştırmalarda hem gecekodu (Yasa, 1966) hem de kasaba ailesi (Kıray, 1964) geçiş ailesi olarak sınıflanmaktadır. Geçiş ailesi, kırsal yerleşimlerde toprağa bağlı üretim gerçekleştirilirken, sanayileşme sonucunda geleneksel ekonomi anlayışından hızla sanayileşmeye geçişin olduğu toplumlarda oluşan aile tipine denilmektedir (Aydın, 2013: 27). Toplumların yaşamış olduğu sanayileşme hareketleri sonucunda kentleşme, nüfus artışı, toplumsal yapı ve yaşam biçimlerinin hızla değiştiği, haliyle toplumun en küçük yapı taşı olan ailelerinde etkilendiği köklü değişimler yaşanmıştır.

Köy ve kent yaşam dengesinin bozulduğu geçiş döneminde, kentler cazip endüstri merkezleri olarak görüldüğü için, kırsal alanlardan başka kentlere göçler edilmiştir. Genelde tarım ve hayvancılık ile uğraşan köy yerleşmelerine az da olsa ticaretin gelip, köydeki geniş aile modelinin küçük ailelere dönüşmesi, köy ve kent arasında kalmış kasaba ailelerinin oluşmasını sağlamıştır (Gökçen, 2013: 97). Kasaba aileleri, ne köy yaşamından tamamen kopmuş ne de kent hayatını tamamen yansıtan bir yapıya sahip olmamasıyla tam bir geçiş ailesi özelliğini göstermektedir.

Gecekodu aileleri de geçiş ailesi sınıflamasında bulunarak, genellikle kırsal bölgelerden kentlere yapılan göçler sonucunda oluşan nüfus hareketlerine katılmışlardır (Yasa, 1966: 9). 1950’lerden itibaren başlayan Türkiye’nin sosyal, siyasal, kültürel ve ekonomik olmak üzere toplumsal yapıyı doğrudan ve köklü bir şekilde etkileyen gecekodulaşma, hem kır hem de kent yaşamına ait özelliklere sahip olmayıp, her iki yaşam biçiminde ters düşmüştür. Bunun yanında kır ve kent arasında sıkışmış denilebilecek gecekodu ailesi, meydana geldiği zaman koşullarında tampon mekanizma olarak tanımlanmıştır (Kıray, 1964). Bu aile tipinin, kentlerde düzensiz

konutlarda, sıkışık bir şekilde sosyoekonomik ve sosyokültürel açıdan dezavantajlı imkânlarla sahip bir şekilde yaşam sürdürdükleri gözlemlenmektedir.

Araştırmanın ana konusu kapsamında incelenmek istenen aile apartmanları ve bu yerleşim yerlerinde sergilenen gelin olma rolü, kırsal kesimlerdeki ilişki ağının ve aile yapısının kent bölgelerinde yaşatılmasına özen gösterilmesi gibi geçiş ailesine kısmen benzer özelliklerinin bulunması yanında, kendine has oluşmuş bir yerleşim şekliyle de farklı yönlerinin olduğu düşünülmektedir. Aydın'ın (2013: 34) geniş ailelerin kırsalda genelde ortak bir avlu içerisinde geniş bir konak veya birden fazla müstakil ev biçiminde sürdürdükleri yaşamın bir uzantısı olarak, kentte yaşam kurmuş ailelerin aile apartmanları inşa ederek veya müstakil evlerini apartman formatına dönüştürmesine benzetmesi düşüncemizi doğrulamaktadır.

Çekirdek aileler ve akrabaların bir arada yaşadığı, birkaç katlı, birden fazla daireden oluşan aile apartmanlarının, ilk ortaya çıkışı varlıklı kişilerin şehir hayatında hatırı sayılır mimarlar tarafından özenle yaptırılan elit bir yapı olduğu öğrenilmiştir (Kaynar, 2014: 4). Günümüzde ise bu yapılara dair öncelikle ailenin ataerkil yapısının korunmasının yanında, şehre uyum sağlamak, kısıtlı imkânlardan dolayı ailelerin maddi güçlerini birleştirmek olduğu söylenebilir (Ayrancı, 2018; Acar, 2019). Başlangıçta mimarlar tarafından özenle yaptırılan aile apartmanlarının zaman içerisinde mimari ve mühendislik alanlarındaki uzmanlıklardan kısıtlı ve yetersiz olduğunun gözlemlendiği de söylenmelidir. Aile apartmanlarında yaşanan ilişkiler, ne köy ailesi ne de kent ailesi yaşam tarzını tek başına yansıtmayarak Türkiye örneğinde değerlendirilmesi gereken bir aile tipi olarak görülmektedir.

2.1.4. Kent Ailesi

Kent ailesi, adından da anlaşılacağı üzere, kentsel alanda kurularak buna göre yaşam tarzı benimsemiş kişilerin oluşturduğu aile tipine denilmektedir. Gökçe (2012: 54) kent ailesinin, çekirdek aile, modern aile, demokratik aile ve küçük aile olarakta kullanıldığını ifade etmektedir. Kentsel alanda yaşayan bu aile tipi, daha önce açıklanan hane halkı sayısına göre çekirdek veya küçük aile tipini barındıran, geleneksel yaşam tarzından uzak(laşılan) özelliklere sahiptir.

Kent yaşamı, iş fırsatları, yeniliklere daha çabuk ulaşma gibi avantajlar sağlamanın yanında geçinme ve barınma başta olmak üzere temel ihtiyaçların karşılanmasında ise daha zor koşullara sahip olmasından dolayı insanların yoğun tempolarda çalışmasına neden olmaktadır. Buna göre bu bölgelerde yaşayan insanlar isteseler bile ellerinden olmadan akrabalık ilişkilerini görece önemsemeyerek, karar alma süreçlerini geleneksel köy yaşamında sürdürülen ilişkilerden farklı olarak yalnızca aile üyeleri ile paylaşmaktadırlar. Hane içerisindeki üye sayısı kadar görevler açısından da sınırlılık olduğu anlaşılmaktadır.

2.2. Hane Halkı Sayına Göre Aile Sınıflaması

Kuramsal olmaktan ziyade kavramsal çerçeveye dayanan hane halkı sınıflamaları, aile üyesinin sayısına göre belirlenmekte olup üyelerin sayısı fazla ise büyük veya geniş, az ise küçük veya dar aile olarak tanımlanmaktadır. Anne baba ve evli çocukların, çok sayıda kandaş ve küçük ailelerin aynı çatı altında oturmasıyla büyük aile oluşmaktadır. Literatürde büyük aile tipi için, geniş aile, geleneksel aile, tarım ailesi, eski aile gibi adlandırmalarda kullanılmaktadır (Gökçe, 1976: 58). Geniş ailenin özellikle az gelişmiş ülke ve kırsal bölge kesimlerinde yaygın olduğu bilinip, geçiminin tarımla sağlandığı, akraba ilişkilerinin kuvvetli olduğu, gelenek ve göreneklerle yakında ilgili ailelerden oluştuğunu söylemek mümkündür (Gül, 2010: 25). Geniş ailelerde tarımla ilgilenilmesi, aileye yetecek kadar üretim yapılan bir ekonomik düzen oluşturmakta ve ekonomik yapı ilişkileri de etkileyerek, mülkiyet ortaklığının olmasına ve ortak işler yapılmasına neden olmaktadır (Yasa, 1973: 3). Aile içerisinde yaş ve cinsiyete bağlı, toplumsal cinsiyete göre görevlerin dağılmış olduğunu söylemek mümkündür. Ayrıca geleneksel ve dinsel kurallara bağlı kalınmasına da özen gösterilerek aile bütünlüğü korunmak istenmektedir.

Geniş aile de yardımlaşmanın fazla olması, aile tipinin toplumsal güvenlik kurumu özelliğini yerine getirmesiyle ilişkilidir (Yasa, 1973: 2). Örneğin insanın hayatında en önemli geçiş aşamaları olan doğum, düğün ve ölüm gibi zamanlarda yardımlaşma aile üyeleri arasında gerçekleşmektedir. Geniş ailelerde, büyük ebeveynlerden torunlara, amca, dayı, hala, teyze gibi yakın ilişkiler korunarak, aileye karşı sorumluluktan bahsedildiğinde anne, baba ve kardeşlerin yanında, korunmasına özen gösterilen diğer akraba ilişkilerini de kapsamaktadır. Bu aile tipinde, akraba ilişkileri ise genel anlamda baba soyundan sıralı bir ilişkiye göre sürdürülerek, ailenin otorite merkezi evin en yaşlı erkeği kabul edilmektedir (Gökçen, 2013: 114). Bu durumda hiyerarşik düzeni ortaya çıkarmaktadır.

Günümüzde çekirdekve modern gibi tanımlamalarla da bilinen küçük veya dar aile, anne baba ve evlenmemiş çocuklardan oluşan aile tipi olup, zaman zaman ailelerin yanında tek veya iki büyük ebeveyninde olduğu, evli çocukların hane dışında kaldığı aile tipi olarak bilinmektedir (Gökçe, 1976: 63). Bazı ailelerde çocuklar evli olmasa bile meslekleri ve ekonomik özgürlükleri sebebiyle evden ayrılarak aile üyesi sayısı bakımından büyük nüfuslu ailelere kıyasla çok daha küçük sosyal yapıda kurulmaktadır. Küçük aileler, özellikle büyük şehirlerde görülen bir aile tipi olup, karı ve koca olarak başlamakta, çocuklarının dünyaya gelmesi, büyüüp hayata atılıp zamanı gelince de evlenerek evden ayrılımlarıyla, eşlerin baş başa kalmalarıyla aynı noktada sonlanmaktadır.

Sanayileşme ve şehirleşme hareketleri, geleneksel veya geniş ile tipinde, hane sayısı ve yaşam tarzı başta olmak üzere zorunlu değişiklikler meydana getirmiş, şehir ailesi, modern aile, çekirdek aile gibi isimlerle de anılan yeni küçük aile tipleri oluşturmuştur. Toplumsal değişimler

sonucunda oluşan ve günümüzdeki aile modelini tarif eden bu ailelerin özellikleri şöyle sıralanmaktadır (Gökçen, 2013: 116): Akrabalık ilişkileri geniş ailede olduğu gibi birbirlerine karşı sorumluluk sahibi olup, yardımlaşma duygusunun çok güçlü olduğu şekilde olmayıp, ilişkiler daha mesafeli bir şekilde yürütülmektedir. Bu aile yapısında ahlaki vb. anlamda denetim mekanizması fazla olmayıp, eşler kendileri ve çocuklarıyla ilgili konularda yalnızca birbirlerine danışmaktadırlar. Çekirdek ailede, birinci derece akrabalar ile mesleklerin ayrı olması ve işlerin ortak yürütülmemesi gibi özelliklerle geniş aileden ayrılan bir ekonomik yapı bulunmaktadır. Çekirdek ailelerin, akrabaları ile kolektif mülkiyeti olmayıp, meskenlerinin ve yaşam tarzlarının bağımsız olması da öne çıkan özellikler arasındadır.

Çekirdek ailenin en önemli özelliğinden birisi de çocuk sayısının azalması ve ailelerin az nüfuslu yaşaması olarak kabul edilmektedir. Günümüzde Türkiye’de de yaygın aile tipinin çekirdek aile kabul edilmesine karşılık, yapı, işleyiş ve değerler bakımından ailelerin hala bazı geniş aile özellikler taşıdığını söylemek mümkündür (Şentürk, 2008; Aydın, 2013). Buna örnek olarak evlenecek kişilerin belirli yetişkinlik düzeyine gelip, ekonomik özgürlüğü olmasına rağmen anne ve babaları kadar yakın akrabalarının da düğün sürecine dâhil olması, büyükanne ve büyükbabaların eskisi kadar olmasa da hala denetim mekanizmasında yer alması, doğum ve ölüm süreçlerinde akrabaların çekirdek ailenin yanında olması gibi durumlar verilebilir.

2.3. Otoriteye Göre Aile Sınıflaması

Aile içerisinde otoritenin anne veya baba tarafından kurulmasına göre ataerkil ve anaerkil olmak üzere iki değişik aile tipinin olduğu kabul edilmektedir (Gökçe, 1976: 58). Ana soyluluk, ana yerlilik gibi isimlerle de bilinen anaerkillik, Paleolitik çağda avcılık ve toplayıcılık ile yaşamın sürdürüldüğü, kadınların yönetiminde soyun devam ettiği, miras ve toplumsal düzenin ana yanından belirlendiği aile düzenidir. Baba soyluluk, baba yerlilik veya ataerkillik sistem ise, ilkel ortaklık düzeninin çözülmesi aşamasında ortaya çıkarak toplumsal yaşamda rollerin değişmesiyle, her alanda erkeğin daha egemen olması ve kadının toplumsal yaşamın dışında tutulmaya başlamasını içeren örgütlenme biçimini olarak ortaya çıkmıştır (Gül, 2010: 23). Bu sınıflama içerisinde otoritenin beraberinde soyun sürdürülmesi, ekonomik yapı, mülkiyet ve akrabalık ilişkileri gibi değerlendirmeler de ele alınmaktadır.

Literatür içerisinde ataerkil ve anaerkil aile tiplerine dair, baba soy ve ana soy aile çeşitlemelerinin bazen aynı bazen farklı anlamda ele alındığı görülmüştür. Anaerkil ve ataerkil aile tipleri sınıflamasının en önemli özelliği, aile içinde otoriteye kimin sahip olduğudur (Aydın, 2013: 26). Aile içi otoritede yetki anne de ise anaerkil, babada ise ataerkil aile türü olarak tanımlanmaktadır. Bununla birlikte dünya genelinde ataerkil aile yapılanmasının daha çok olduğu da bilinmektedir.

Ataerkil bakış açısının en önemli kavramları, cinsiyet ve toplumsal cinsiyet kavramları olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu iki kavram birbiriyle ilişkili olarak, birinin diğerini belirleyen unsur ya da neden olmasıyla ilişkilidir (Connell, 2019: 208). Kadın ve erkek arasında kesin bir şekilde ayrılmış iş bölümü oluşturularak her iki cinse farklı görev tanımları uygun görülmektedir. Buna göre Aydın, (2013: 26) otoriter aile sınıflamasında ele alınan bir etkeninde iş bölümü ve toplumsal roller olduğunu ifade etmektedir. Geleneksel ataerkil toplumlarda kadınlar ev içinde konumlandırılıp ev işleri ve çocuk yetiştirilmesi gibi görevlere uygun görülürken; erkeklerse ev dışındaki iş hayatında üretim ve yönetim işlerine uygun görülmektedir. Ataerkil yapılanmanın toplum düzeninin sağlanmasında erkeklerin yönetimde olmasına bağlı olarak rol ve görev dağılımlarının bir şekilde kendi lehlerine göre düzenlemelerine fırsat oluşturmaktadır (Şenol, 2018: 41). Sonuç olarak ataerkil toplumların en önemli iki kavramı olan cinsiyet ve toplumsal cinsiyet hakkında, cinsiyet kavramının biyolojik olduğu, bu kavramın toplumsal ve kültürel anlamda bir boyuta taşınmasıyla kadın ve erkekleri farklı yerlerde konumlandırmanın toplumsal cinsiyet ile ilişkili olduğunu söylemek, ataerkil yapının ürünü olarak karşımıza çıkmaktadır.

3.Araştırmanın Yöntemi

Yapılan araştırmada aile apartmanına gelin olan ve bu apartmanlarda yaşayan kadınların gelin olma deneyimlerinin nasıl olduğu kadınların gözünden anlaşılmaya çalışılırken, geçmiş ve günümüz arasında kadınların sergiledikleri gelinlik tutumunun nasıl değiştiği de tespit edilmek istenmiştir. Çalışmada aile ile ilişkili kuramsal yaklaşımlar ve temel kavramları içeren teorik bilgiler verilmiştir. Nitel araştırma kapsamında tasarlanan bu araştırmada veri toplama yöntemlerinden biri olan yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşme tekniğinden faydalanılmıştır. Buna göre önceden hazırlanılmış sorular katılımcılara yönlendirilirken gereken yerlerde de alt sorular yöneltilerek araştırmayla ilgili kapsamlı bilgi alınmaya çalışılmıştır. Araştırmada katılımcılarla yapılan görüşme ve gözlem tekniklerinden faydalanılırken, yorumlayıcı metot ışığında da verilerin değerlendirilmesine gayret gösterilmiştir. Görüşmeler sadece aile apartmanında gelin olan kadınlar ile gerçekleştirilmiştir. Çünkü kadınların gözünden aile apartmanına gelin olma rolünün nasıl sergilendiği ve aile ilişkilerini nasıl etkilediği irdelenmek istenmiştir.

2023 Kasım - Aralık tarihleri boyunca Kırıkkale, Erzurum ve Kayseri illerinde ikamet eden yirmi dört kadın ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler katılımcıların müsait olduğu zaman diliminde, yüz yüze ve telefon görüşmeleri ile yapılmıştır. Görüşme esnasında herhangi bir ayrıntıyı atlamamak adına katılımcıların izinleri alınarak ses kaydı gerçekleştirilmiştir.

Ayrıca araştırmacının aile apartmanına gelin olmamasına karşılık aile apartmanında büyüdüğü ve aile apartmanında gelin olan birkaç kadın

tanıyor olmasından kaynaklı katılımlı gözlem yapma şansının bulunduğu da ifade edilmelidir. Amaçlı örnekleme ile seçilen katılımcılara, görüşmeye başlamadan önce çalışma konusunun ne olduğu ve hangi amaçla yapıldığı hakkında bilgi verilmiştir. Katılımcılar, çalışma konusuna ilgi duydukları için içten yanıtlar vererek verilerin zenginleşmesini sağlamışlardır. Görüşmeler esnasında kullanılan ifadelerin hiçbir şekilde değiştirilmeden aktarılmış olduğu da söylenmelidir.

3.1. Görüşme Grubunun Özellikleri

Çalışmamızda “aile apartmanına gelin olan kadınların gelin olma deneyimlerine” odaklanarak, evliliklerinin nasıl sürdürüldüğü ve aile yapılarının anlaşılması istenmiştir. Buna göre nitel araştırma deseninde yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılarak, amaçlı örnekleme ile seçilmiş “aile apartmanına gelin olmuş kadınlardan” bulgular değerlendirilmiştir.

Katılımcıların en küçüğü 30, en büyüğü 65 yaşında olup, yaş ortalaması 49 olarak saptanmıştır. Görüşmecilerden 15 kişi, aileleri veya yakın tanıdıklarının vasıtası ile uygun görülüp evlendiğini ifade ederken, 9 kişi ise flört edip tanıştıktan sonra evlendiklerini ifade etmişlerdir. Meslek bilgilerine bakılacak olursa, ağırlıklı olarak ev hanımı (13) olmak üzere, öğretmen (4), bankacı (1), mühendis (1), muhasebeci (1), Dr. Öğrenci (1), sigortacı (1), tıbbi sekreter (2) meslekleri ile uğraşan kadınlardan oluşmaktadır.

Görüşmecilerin büyük çoğunluğu (14) hâlâ aile apartmanında yaşıyorken, kalan kısmı (10) ise artık aile apartmanında yaşamadıklarını ifade etmişlerdir. Görüşme yapılan kadınların vereceği yanıtlardan farklı bakış açıları kazanabilmek adınabirbirinden farklı yıllardaki evlilik deneyimi geçiren kadınların seçilmesine de özen gösterilmiştir. Böylece aile apartmanında gelin olma rolünün sergilenmesinde geçmiş ve günümüz arasında farklılıkların nasıl olduğu da tespit edilmeye çalışılmıştır.

4. Araştırmanın Bulguları

Aile apartmanına gelin olan kadınlarla gerçekleştirilen mülakatların değerlendirilmesi aşağıdaki başlıklar altında ele alınmıştır:

4.1. Aile Apartmanında Öne Çıkan Aile Modeli Olarak Ataerkil Yapılanmaya Dair Görüşler

Türkiye'nin de yaygın aile modelini oluşturan ataerkil yapılanma, aile içinde geleneksel adetlerin yoğunlukla uygulandığı, akraba ilişkilerinin önem verilerek yürütüldüğü, erkek otoritesinin kadınlara karşı üstün hissettirilmesiyle ailenin yönetildiği özelliklere sahiptir (Gökçe, 1976: 58). Ataerkil ailelerde, erkekler otorite kaynağını din ve geleneklerden alarak toplumsal yaşamdaki iş bölümünü kendilerinin lehine düzenlenmektedirler. Kadın ve erkekten beklenen görevlerin farklı olması, her iki cinsin toplumun kendileri için uygun gördükleri rolleri sergilemesine aksi halde toplumsal yaşamda olumsuz ve garip değerlendirilmelerine neden olmaktadır. Araştırmamız kapsamında, görüşmecilere **aile apartmanında yaşamının**

kendi istekleri olup olmadığı, bu konuda hem kendilerinin hemde ailelerin ne düşündükleri sorulmuş, cevapların ataerkil yapılanma ile ilişkisi olduğuna karar verilmiştir:

- *Hiç konuşmamıştık, açıkçası fikrimde sorulmadı ve istemiyordum zaten. Oturduğumuz ev, kayınpederimin arsası olduğu için müteahhite verip ev yaptırılmıştı sizinde eviniz hazır dendi. (KK-1: Ev Hanımı, 55 Yaş, 35 Yıllık Evli)*
- *Hayır, konuşmadık. Görücü usulüydü zaten beni istemeye gelmeden önce birlikte oturduklarını bildiğim için babama orda oturmak istemediğini söylemiştim. Babam kabul etmedi. "o eve gelin gideceksin bir kap su vermeye mi laf ediyorsun" dedi hiç karşı tarafa diyemedim bile. (KK-2: Ev Hanımı, 53 Yaş, 33 Yıllık Evli)*
- *Evet, biliyordum. Sevaptır, iyi olur diye bende istedim aileler de zaten dünden razıydı. Kaynanam oğlum yanımdan gitmez, gelin işimi görür diye düşündü kendi ailemin zaten pek söz hakkı talep etmediler. (KK-3: Ev Hanımı, 55 Yaş, 33 Yıllık Evli)*
- *Evet, biliyordum hatta ben istedim çünkü erken yaşta evlendiğim için kendimi güvende hissedirim diye düşündüm. Kendi annem onlar kalabalık yanlarında ezilirsin diye istemedi ama dile getirmedi. Kaynanamgilse ilk gelinde olduğum için onlara karışayım, hizmet edersin, oğul uşakta yanımızda kalır diye istediler. (KK-4: Ev Hanımı, 50 Yaş, 35 Yıllık Evli)*
- *Zaten baştan belliydi. Bina kendilerininindi boş olan daireye evlenen oturuyordu. O zaman bizim düşüncemiz mi vardı sanki öyle olması gerekiyor sandım. Kendi ailemde bir arada oturduğu için kalabalıktan çıktım kalabalığa gelin gittim. (KK-5: Öğretmen, 62 Yaş, 42 Yıllık Evli)*

Verilen cevaplardan geleneksel anlamda son sözü söyleme hakkının erkek tarafına ait olduğu ve her iki ailenin de erkek tarafının egemenliğini kabul ettiği anlaşılmaktadır. Gerek bu yapılanmaya duyulan saygıdan dolayı gelin kızın ve ailesinin erkek tarafına karşı herhangi bir söz hakkı talep etmediği gerekse yine erkek tarafının ekonomik gücü sebebiyle kendilerinin uygun gördüğü yerde oturulmasını doğal olarak ve zorunlu görmesi, ataerkil sistemin yaptırım gücüne bağlanmaktadır. Ataerkil aile tipi, aile içerisinde tüm birincil topluluk ilişkilerinin sürdürülmesine olanak sağlayan bir yapıya sahip olmasının yanında ekonomik örgütlemeyi de sağlamasıyla, yasalar ve cezalandırma kurallarını kendi geleneksel yapısı içinde bulundurarak gücüne güç katmaya devam etmektedir (Yasa, 1973: 3).

Görüşmecilere aile apartmanında yaşamaya devam etmeyi düşünüp düşünmedikleri sorulmuştur:

- *Aslında istemiyorum. Ama maddi imkânlar ev almamıza engel olduğu için oturduğumuz evde kayınpederimin evi olup kira derdimiz olmadığı için burdan çıkmayı da düşünmüyoruz. (KK-6: Öğretmen, 39 Yaş, 8.5 Yıllık Evli)*

- *Tayinimiz başka bir ile çıktığı için oturduğumuz evden ayrılmak zorunda kaldık. Yoksa bina kayınpederimin olduğu için başka yere gidemezdik. (KK-5: Öğretmen, 62 Yaş, 42 Yıllık Evli)*
- *Aile apartmanından biz ayrılmadık aslında büyükler vefat etti, görümceler de evlendi. Öyle ayrılmış olduk. (KK-7: Ev Hanımı, 63 Yaş, 43 Yıllık Evli).*
- *Biz 30 yıl aynı binada yaşadık, artık yaşlanmaya başladık asansör yok evde eski kendimizde olduk bir kaynana diye çıkmak istediğimizde kaynanam çok sıkıntı yaşattı. Eltim küstü, görümcelerim tavır aldı. Biraz zor oldu ama artık o binadan kurtuldum (KK-1: Ev Hanımı, 55 Yaş, 35 Yıllık Evli).*
- *Biz evliliğimin ilk zamanlarında beraber oturduk ama kendi çocuklarımda büyüyüp ele karışınca ayrıldık. Çünkü sende büyüyorsun gelinlerin çoğalıyor damadın olacak. (KK-10: Ev Hanımı, Yaş 55, 35 Yıllık Evli)*

Görüşmecilerin verdiği cevaplardan, oturdukları apartmanların kendi soyadlarını taşıdığını öğrenmekle birlikte bu yapılarda oturmanın duygusal ve ekonomik bağ(ım)lılık ile ilişkisinin olduğu daanlaşmıştır. Ataerkil aile tipinin, özellikle babada toplanan maddi güçten gelen ekonomik olma işlevi ve bu ekonomi üzerinde de ortaklaşa mülkiyet hakkının oluşu önemli bir kurumsal özelliktir (Yasa, 1973: 2). Aile apartmanlarının genellikle kayınpederin maddi imkânı ve kayınpeder vefat etmişse onun yerine geçen en büyük ağabeyin öncülüğünde kurulan bu yapılar, erkek soyunun temsili niteliğinde soyadı ile isimlendirilen yerleşmeler olarak karşımıza çıkmıştır.

4.2. Ataerkil Aile Yapısındaki Toplumsal Roller

Ataerkil yapının ön kabullerinin, toplumsal cinsiyet kavramıyla ilişkili olup, varsayımları ise şu şekilde ifade edilmektedir. Kadınlar ve erkekler, biyolojik olduğu kadar, yetenek, ihtiyaç ve görevleri bakımından da birbirlerinden farklı görülmektedir. Erkekler yaratılıştan daha rasyonel ve güçlü olduğu için hükmetmekte doğal olarak vasıfları arasındadır. Kadınlar ise aynı şekilde yaratılıştan duygusal anlamda daha zayıf ve dengesiz, akıl yürütme ve yetenekler açısından erkeklerin gerisinde olmalarından dolayı, kamusal ve siyasal anlamda ev içerisinde veya geride kalmaları uygun görülmektedir. Ayrıca erkeklerin rasyonel anlamda daha yetenekli olmaları yönetime daha yatkın olmalarına neden olarak onlar düzen ve yönetim alanına uygun görülürken, kadınlar çocuk doğurma, günlük yaşamlarını kontrol etme gibi konularda üstün görülmüştür (Berktaş, 1996: 26). O halde toplumsal cinsiyet kavramının ataerkil yapıyla yakından ilişkisinin olması yanında kaynağını da bu yapıdan aldığını söylemek mümkündür. **Görüşmecilerin aile apartmanında oturmanın olumlu ve olumsuz tarafının neler olduğu ve ne gibi sorumluluklar yarattığı sorulmuş ve toplumsal rollerle ilişkili cevaplarının ön plana çıktığı anlaşılmıştır:**

- *Kayınvalidem, büyük gelin benim gibi alıŖacak her Ŗeyi benim gibi yapacak ki ben varken nasıl yaŖıyorsanız ben ölünce de aynı düzende yaŖamaya devam edeceksiniz derdi. (KK-2: Ev Hanımı, 53 YaŖ, 33 Yıllık Evli)*
- *Kendine ait bir yaŖamın yok, evin farklı olsa da sürekli bir aradasın. Misafir geldiği an planın olsa bile iptal etmek ve o misafire hazırlık yapıp ağırlamak zorundasın. (KK-9: Ev Hanımı, 53 YaŖ, 37 Yıllık Evli)*
- *Küçük yaŖta evlenince yemek yapmayı, iŖ yapmayı kayınvalidemden öğrenmiŖtim. Çocukların bakımında da zorluk çekmedim. (KK-4: Ev Hanımı, 50 YaŖ, 35 Yıllık Evli)*
- *Çocuklarını nasıl büyüteceğinden, eŖinle aran nasıl olacağına kadar her Ŗeye karıŖıyorlar. Kayınvalidenin iŖini zaten yaptığın gibi birde kendi evini her an çat kapı gelirlerse diye sürekli düzenli tutmak zorundasın. (KK-11: Ev Hanımı, 65 YaŖ, 45 Yıllık Evli)*
- *Sürekli ziyaret ihtiyacı içinde oluyorsun, mutlaka uğraman gerekiyor gibi hissediyorsun. Misafir geldiğinde uygun olamasan da en azından bi uğrayıp hoŖ geldin diyerek gözükmen gerekiyor. Sonrada hizmet etmek zorunda kalıyorsun. (KK-6: Öğretmen, 39 YaŖ, 8,5 Yıllık Evli)*
- *Kayınpederim prensipli biri olduğu için yemeklerin düzenli olmasını ve bir arada yenmesini isterdi. Buna uymazsan sıkıntı oluyordu. Kendine göre değil büyüklere göre yaŖaman gerekiyor. (KK-12: Tıbbi Sekreter, 40 YaŖ, 19 Yıllık Evli)*

Kız ve erkek çocuklar doğduğu andan itibaren cinsiyetlerine göre aile kurumu için yetiŖtirilmektedir (Atabek, 1989: 51-52). Kızlar, oyuncak bebekler ve ev eŖyalarıyla oynatılarak daha küçük yaŖlardan itibaren ev sorumluluğunu almayı, çocuk bakımını öğrenmektedirler. Bu rollerle büyütölüp evlilik çağına gelmiŖ kadınlara verilen toplumsal mesajların yanında senin yerin artık kocanın evidir ve en önemli görevin ise kocanı memnun edip, onun parasını çar çur etmeden biriktirmektir gibi mesajların verilmesi de ihmal edilmemektedir. Erkeklere ise küçük yaŖtan itibaren sorumluluk alması öğretilerek, ilerde evli bir adam olduğuanda ailesinin sorumluluğunu alması sağlanmaktadır. ÇalıŖmak, evin ekonomik yükünü taŖımak ve mümkünse geliri artırmak gibi görevlerinin yanında öncelikle kendi anası, babası ve kardeŖlerine maddi manevi yardımda bulunmayı ihmal etmemeyi öğrenmesi gibi eŖinin ailesine de saygıda kusur etmemesi beklenmektedir.

- *İlk evlendiğimiz zamanlarda zaten sürekli bir arada olduğun için her Ŗeye izin alıyordum, yaŖım iyice ilerleyip, kendimin bile gelini olduğuanda artık izin almasan bile giderken ve giderken uğrayıp mutlaka bi kaynanama gözüküyordum. (KK-1: Ev Hanımı, 55 YaŖ, 35 Yıllık Evli)*
- *Bir yere gideceksin kendi başına karar veremiyorsun, kayınvalidem ya davet beklerdi davet etmezsem de mutlaka bir iŖ çıkartırdı. (KK-5: Öğretmen, 62 YaŖ, 42 Yıllık Evli)*

- *Aman her şeyine karıştırlardı mesela ince çorap bile giyemezdin kayınpederim görse kızardı. Giyimim kuşamın onlara göre olması gerekirdi. (KK-13: Ev Hanımı, 64 Yaş, 44 Yıllık Evli).*
- *Ben evin küçük gelini olduğum için birazda hassastım, kayınpederim beni hep poppoflardı. Öyle kaynanamın yanında falan hiç yatılmazdı. Ben kayınpederimde güç alarak biraz uzanmaya falan başladım benden sonra eltilerimde yatmaya başladılar tabii. O yüzden bana hep senin sayende ortaçağ kapandı yeniçağ açıldı derlerdi. (KK-2: Ev Hanımı, 50 Yaş, 32 Yıllık Evli)*
- *Biz ayrı apartmana çıkmak istediğimizde kayınvalidem beni çiğnemeniz gerekir, Kendi eviniz, ata toprağınız dururken başka bir yere gitmeye ar etmeyecek misiniz diyor. (KK-15: Ev Hanımı, 55 Yaş, 35 Yıllık Evli)*
- *Büyüdüğün evden, kendi aileden ayrılmışsın onların yanında yaşıyorsun anlayış göstermek yerine hep bi beklentileri oluyor. Erkeklere rahat ama hem eşin yanında hem ailen yanında hizmetin de görülüyor ohhh! Ne güzel. Ama fedakârlık hep kadınlardan bekleniliyor. (KK-14: Öğretmen, 54 Yaş, 34 Yıllık Evli)*
- *Ben aile apartmanından çıkmalı 5 yıl oluyor. Kaç yıldır evli olduğum halde evlilik hayatım hatta hayatım daha yeni başladı gibi hissediyorum. Yıllar sonra kendi evim, çocuklarım, eşim hakkında söz sahibi oldum. (KK-1: Ev Hanımı, 55 Yaş, 35 Yıllık Evli)*

Görüşmecilerin verdiği cevaplardan da özellikle toplumsal cinsiyet rollerinin kendi gelinlik deneyimleri üzerinde ne kadar etkili olduğu anlaşılmaktadır. Ataerkil yapının devamlılığını korumak için geleneklere dayanan ve yazılı olmayan kurallar bütünüyle toplumsal rollerden de destek aldığı bilinmektedir. Berktaş (1996: 16), kadınların mücadele etmek zorunda kaldıkları, özellikle toplumsal cinsiyet rolleriyle ilişkili birçok sorunun kaynağı olarak toplum ve kültür tarafından belirlenmiş ön kabuller ve kalıp yargılar bulunduğunu ifade etmektedir.

4.3. Aile Apartmanında Kendi Çocuklarıyla Büyüyen Çocuk Gelinler

Görüşmeciler arasında çocuk yaşta yani erken evlen(diril)miş kadınların olduğu tespit edilmiştir. Uluslararası belgelere göre, erken evlilikler ve cinsiyet özelinde çocuk gelinler, fiziksel, zihinsel, duygusal ve sosyal anlamda gelişimlerini henüz tamamlamadan, 18 yaşından önce çoğunlukla evliliğe maruz kalan kızların bilinçli olarak rızaları olmadan evlenmeleri ve temel insan haklarının ihlale uğraması olarak tanımlanmaktadır (Şenol ve Alp, 2012: 248). **Kadınların erken yaşta evlendirilmelerinin sosyokültürel ve sosyoekonomik sebeplerle de gelin etme/gelin olma durumları karşımıza çıkmıştır:**

- *Beni istemeye geldiklerinde, öncesinde o kadar çok ağlamıştım ki gözlerim şiştiği için buzlar koyduk yine de yanlarına çıkamamıştım. Babama çok yalvardım evlenmek istemiyorum, okuycam, o adam*

- benden 10 yaş büyük diye fakat bana “şimdi aklın ermiyor ilerde bu gelin gittiğin aileye sevinirsin bana teşekkür edersin” demişti. (KK-18: Ev Hanımı, 50 Yaş, 32 Yıllık Evli)*
- *Amcamın evliliği ve eşine o kadar özenirdim ki bende öyle çalışan bir kadın olucam eşimle de böyle anlaşış evleneceğim diye düşünürdüm. Ablam rahmetli olunca onun kimliğini bana vermişler, kimliğime karar verdikleri gibi evliliğime de ailem karar verdi. (KK-4: Ev Hanımı, 50 Yaş, 35 Yıllık Evli)*
  - *Daha sen kendini bile bilmezken elin adamına bu senin kocan olacak dediler kohnuna soktular. İlk zamanlar ne çektiğimi bir ben bilirim. (KK-8: Ev Hanımı, 48 Yaş, 33 Yıllık Evli)*

Ataerkinin, kız çocuklarının erken yaşta evlenmelerini meşrulaştıran bir zemin hazırladığını söylemek mümkündür. Özellikle eğitim seviyesinin düşük olduğu aile yapılarında, geleneksel tutumlar, dini inanışların çarpıtılması, namusun korunması gibi sebeplerin yanında maddi gerekçelerle de erken evlilik algısı yönetilmektedir (Çetin, 2020: 112). Bu durumun sonucunda da kadınlar öncelikli olarak eğitim ile kendisini geliştirme, ekonomik bağımsızlığını kazanma, toplumsal yaşamda kendisini konumlandırmak istediği yer edinme hedeflerinden ziyade, kocasına eş, ailesine gelin, çocuklarına ise anne olmak zorunda kalma durumuyla karşılaşmaktadırlar. Aile apartmanına çocuk gelin olmuş kadınların sergiledikleri roller ve aile içerisinde öğrendikleri konular, bu kısımda ayrıca ele alınmamış, toplumsal roller içerisinde değerlendirilmiştir.

4.4. Toplumsal Değişmenin Aile Apartmanında Gelin Olan Kadın Rollerine Yansıması

Kentleşme, sanayileşme ve modernleşme gibi çeşitli toplumsal değişmelere bağlı olarak özellikle Türkiye’de sıklıkla görülen geleneksel aile yapısından tam olarak modern aile yapısına dönüşmeyip her iki aile tipinin de görüldüğü aile yapısı, geçiş ailesi olarak adlandırılmakta ve bu aile modelinin yaygınlaştığı da kabul edilmektedir (Aydın, 2013: 27). Araştırmamız kapsamında özellikle yeni dönemde evlenen kişiler ile en yirmi yıldan fazla olmak üzere uzun sürelik evlilik deneyimi olan kişiler arasında gelin olma rollerinin farklılaştığı anlaşılmaktadır. Gelin olma rollerinin yanında aile ilişkilerinde, yalnızca geleneksel değil; hem geleneksel hem de modern özelliklerin öne çıktığı, gündelik yaşam pratikleri ve davranış biçimlerine bakıldığında iki aile modelinin gözlemlendiğini söylemek mümkün olup bu durum toplumsal değişmelere bağlanmıştır. Açıklamalara örnek olması için **görüşmecilerin aile apartmanında oturmakla ilgilifikirlerinin sorulması anlamında verdiği bazı cevaplar aşağıda verilmiştir:**

- *Aynı apartmanda oturmayı önceden konuşmamıştık ama kalabalık bir ailede büyümediğim ve o ailelere hep özendiğim için olumlu bir bakış açısına sahiptim. (KK-16: Bankacı, 36 Yaş, 10 Yıllık Evli)*

- Eşim ve benim işimizden dolayı gerek yaşayacağımız il gerekse aynı apartman olacağı önceden belliydi. Bizim kararımızdı yani. (KK-17: 34 Yaş, Mühendis, 4 Yıllık Evli)
- Ben asla istemedim. Hoş fikrimde sorulmadı zaten. (KK-1: Ev Hanımı, 55 Yaş, 35 Yıllık Evli)
- Valla aileler her şeyi kendi arasında karar verdi. Bizim fikrimiz sorulmuyordu o zamanlar. (KK-18: Ev Hanımı, 50 yaş, 32 Yıllık Evli)

Cevapların farklılığından da anlaşılacağı üzere, daha uzun evlilik yaşamı olan gelinler isteklerini açıkça ifade edemedikleri, etseler bile pek söz hakkına sahip olmadıkları, ailelerin söz hakkının daha önemli olduğu anlaşılırken, yeni dönemde gelin olan görüşmecilerin kararlarını kendi istekleri ve şartlarına göre değerlendirdikleri anlaşılmaktadır. **Gelin olma rolünün değişimiyle ilgili diğer cevaplarda aşağıda verilmiştir:**

- Aynı apartmanda oturmanın en güzel yanı, işten geldiğinde yemek hazır olmuş oluyor. Çocukları her an emanet edebileceğin birileri var. (KK-19: Sigortacı, 30 Yaş, 5 Yıllık Evli)
- Çalışan kadınlar için büyük avantaj aileler her zaman destek oluyor, ihtiyacın olduğunda yardım alabiliyorsun. (KK-20: Dr. Öğrencisi, Yaş 32, 8 Yıllık Evli)
- Çocukların kimseyi rahatsız etmemesi ve disiplin sınırlarını bilmeleri konusunda daha keskin belirlemek zorunda kalınıyor. Çekirdek aile içinde kalan sorunu saklamak biraz zor olabiliyor. (KK-16: Bankacı, Yaş 36, 10 Yıllık Evli)
- Çocukları büyüklerin desteği ile büyütmek en iyi yanı. Kayınvalidemgil de her zaman yemek bulunur yemeğim olmasa orda yeriz. Misafirim gelse hemen destek alırım. (KK-21: Ev Hanımı, 30 Yaş, 8 Yıllık Evli)
- Çocukları büyütürken disiplin sağlamak ve tek otorite olabilmek biraz zor oluyor bir şekilde denge kuruluyor. (KK-17: Mühendis, 34 Yaş, 4 Yıllık Evli)

Görüşmecilere aile apartmanına gelin olacak kişilere ne tavsiye ettikleri ve kendileri gibi gelinlerinin de aynı apartmanda yaşamaları hakkında ne düşündükleri sorulmuştur;

- Kesinlikle istemem. Büyüklerle yaşamak bereket ve deneyim açısından iyi oluyor ama kendi hayatını kuramıyorsun. Kişiliğin tam oturmuyor sanki ne çok uzak ne çok yakın olmalı bizde öyle de yaptık. (KK-5: Öğretmen, Yaş 62, 42 Yıllık Evli)
- Bu durumu yaşamış biri olarak ne gelinim ne de kızım için pek sıcak bakmıyorum açıkçası. Ama bu dönemde kötü mü olur olmaz. İyi geçim olsa saygı sevgi olsa işten geldiğinde yemeği hazır olur. Çocuklar emin ellerde olur. Eskiden biz mağdur olduk ama artık gelinler rahat, onlardan iş beklenmediği gibi daha iyi hizmet görürler aslında. (KK-8: Ev Hanımı, 48 Yaş, 33 Yıllık Evli)

- *Saygı, sevgi olduğu sürece sınırlar de belli olursa kesinlikle çok iyi bir şey. Yemek hazır. İşlere yardımcı var. Çocuklar güvende oluyor. (KK-22: Muhasebeci, 37 Yaş, 7 Yıllık Evli)*
- *Sınırlar korunduğu sürece ve eşler aileleri arasında senin benim taraf diye ayırım yapmazsa her şey yolunda gider. Yoksa aile apartmanında yaşamak güvenli, kimle oturup katlığını biliyorsun. İşten geldiğinde birde ev işlerini düşünmüyorsun her şey hazır oluyor. (KK-19: Sigortacı, 30 Yaş, 5 Yıllık Evli)*

Deneyimli gelinler, tecrübelerinden yola çıkarak hem kendi gelinlerinin hem de aile apartmanına yeni gelin olacak kişilere, hayatlarına engel olunması, aile büyüklerine karşı sorumluluğun fazla hissedilmesi gibi durumlardan dolayı sıcak bakmayıp aile apartmanını tavsiye etmezken, yeni dönemde gelin olma rolünün eskiye kıyasla daha avantajlı bir yanının olduğunu da vurgulamışlardır. Yeni dönemde gelin olanlar ise deneyimli gelinlerin dediğini doğrular nitelikte, eskisi gibi sınırlandırılma, izin almak, hizmet etmek zorunda kalma vb. anlamda değil, daha çok olumlu yanlarından bahsettikleri göze çarpmaktadır. Olumsuz olarak ifade ettikleri durumların ise eş, baba, anne, kayınvalide gibi herhangi bir otoriteden kaynaklı zorunluluk veya korkudan dolayı değil kendi duygu durumlarına göre mecbur hissettikleri durumlardan bahsetmişlerdir.

Kurumların yapı ve işlevlerinde meydana gelen farklılıklar, toplumsal değişmeye sebep olmaktadır. Bu kapsamda yukarıdaki cevaplardan da anlaşılacağı üzere aile kurumunun yapısı ve aile üyelerinin rollerinde belirgin şekilde farklılık yaşandığı anlaşılmaktadır. Kadınlar eskiden aile ilişkilerinde, cinsiyet, yaş, maddi imkân anlamında ya da toplumsal cinsiyet kavramına bağlı olarak dezavantajlı bir konumda bulunurken; eğitim seviyelerinin artması ve ekonomik bağımsızlık kazanarak artık sosyal yardım açısından bağımsız olmaları, son derece olumlu görülmele birlikte, bu gelişmeler toplumsal yaşamda birtakım değişimlere de sebep olmuştur.

Sonuç

Doğurdum oğlum oldu evlendi komşum oldu atasözünden de anlaşılacağı üzere aile apartmanları, bina sakinlerinin akrabalarından oluştuğu, pek çok akraba örüntülerinin kurulduğu yerleşim yeri olarak bilinmektedir. Çalışmamızda aile apartmanına gelin olan kadınların gelin olma deneyimleri incelenerek gelinlerin toplumsal rolleri ve aile içi ilişkileri üzerinde durulmuş, bu bölümde de araştırma bulgularından elde edilen sonuçlar sıralanmaya ve özetlenmeye çalışılmıştır. Araştırmaya ilk olarak görüşmecilerin demografik bilgileri alınarak başlanmış ve evlilik türlerinin nasıl olduğu sorgulanmıştır. Görüşmecilerin büyük çoğunluğunun, aileleri veya yakın tanıdıklarının vasıtası ile uygun görülüp evlendirildikleri geriye kalan görüşmecilerin ise flört edip belli bir süre tanışıp anlaştıktan sonra evlendikleri öğrenilmiştir. Görücü usulü evlenenler arasında çocuk gelinlerin olduğu tespit edilince ailelerinin onları evlendirme sebebinin

neler olduğu ve ne hissettikleri sorulmuş; Sosyokültürel ve sosyoekonomik sebeplere bağlı olarak evlendirilip, çaresiz ve mutsuz hissettiklerini ancak aradan geçen zamanda alışmak zorunda kaldıkları ve durumu normalleştirdiklerini belirttikleri dikkati çekmiştir.

Aile apartmanına gelin olan kadınlara, aile apartmanına gelin olmayı nasıl değerlendirdikleri çalışmada sorgulanmıştır.çoğu görüşmeci, aynı binada yaşama konusunda fikrinin sorulmadığı ya da herhangi bir şey düşünmediğini öne sürürken, bir kısmı da ekonomik ve duygusal sebeplerle zorunda kaldıkları ya da tam tersineolumlu yaklaştıklarını ifade etmişlerdir. Aynı soru ailelerin ne düşündüğü bağlamında da yönelti miş, kadınlar özellikle eşleri, kayınpederleri ve kayınvalidelerini kast ederek bu konunun erkek tarafının takdirinde olduğunu, üstüne konuşmaya bile gerek duyulmadığını yanında, kendi ailelerinin ise bu konuda herhangi bir fikir belirtmediklerini, olumsuz bakış açısına sahiplerse de dile getirilmediğini açıklamışlardır.

Aile apartmanında yaşayan kadınların deneyimleri dinlenirken özellikle gelin olma rolleriyle ilgili görevlerden söz ettikleri dikkati çekmiştir. Bu görevler öncelikli olarak aile büyüklerini memnun etmek, çocuklarını onların istediğı gibi büyütmek, kendi evleri ve gerek olduğunda diğer aile üyelerinin evlerinde de düzen ve disiplin sağlamak, hastalık ve bayram kutlamaları gibi özel günlerde hizmet etmek, kayınvalide, elti, grümce ilişkilerini gözetererek desteklemek olduğundan bahsetmiş oldukları görölmüştür. Giyim kuşam konusunda aileye uygun giyinip göze çarpmamak, eşleriyle herhangi bir sorun yaşadıklarında kimseye hissettirmeden sıkıntıyı çözmek de bahsetmiş oldukları konular arasındadır. Bununla birlikte aile apartmanında yaşayan kadınlar, evleri ayrı olsa bile yalnızca yatmak için kullandıklarından dolayı özellikle kendi hayatlarını sürdürürken pek bir özellerinin olmadığı ve hayatlarını feda ettikleri anlamında şüpheye düştükleri için sitemli oldukları da tespit edilmiştir.

Görüşmeciler arasında hala aynı apartmanda yaşamayı sürdürenler olduğu gibi aile apartmanından taşınıp farklı yerlerde yaşayanlar da bulunmaktadır. Bu yerleşmelerin oluşması gibi dağılması da benzer sebeplere bağlanmıştır. Öncelikli olarak kayınpeder veya onu temsil eden en büyük ağabeyin mülkiyet sahibi olmasıyla kurulan binalar ve geleneksel aile özelliklerinden dolayı sıkı yürütölen akraba ilişkileri, aile büyüklerinin vefatıyla dağılmaya başlamıştır. Ardından çocukların büyümesiyle kendi ekonomik refahlarını kazanması ve Anadolu'da ifade edilen“ele karışma” hali de yaşanınca bu merkezizetci aile yapısı ayrılıklarla sonlandırılmıştır. Hala yaşamayı sürdüren görüşmecilerde ise değişimi başlatacak gelişmeler yaşanmadığından veya kendi tercihleri ile oturmaya devam ettikleri görölmüştür.

Araştırma bulguları incelendiğinde kadınların aile apartmanına gelin olma rolleriyle ilgili görevler ve aile içi ilişkilerde bir takım koşullara bağlı olarak değişmeler yaşandığı da görölmüştür. Kadınların alışma hayatına

girmesi, onların ev içindeki rolleri ve çocukları üzerinde bakımından sorumlu tek ebeveyn olma durumu biraz olsun değişmiş yani toplumsal cinsiyet kavramının dezavantajlı konumları eskiye nazaran daha iyileştirilmiştir. Görüşmecilere, aile apartmanına gelin olacak kişilere tavsiyeleri sorulmuş, uzun zamandır evlilik deneyimi olan ve aile apartmanında gelin olan kadınlar, bu duruma pek sıcak bakmayıp mümkünse oturmamaları konusunda öneride bulunurken; Yeni dönemde evlenen gelinlerin aile apartmanında oturmaya sıcak baktıkları ve önerdikleri anlaşılmıştır. Öneride bulunan gelinler, ev işlerinin yapılması, yemek hazırlanması, misafir ağırlanması ve çocuklarını büyütürken kayınvalidelerinden gördükleri destekten dolayı memnun olduklarıyla ilişkilendirilmiştir. Ayrıca saygı, sevgi, anlayış ve sınırların korunmasıyla sorunların kolaylıkla çözüldüğünü belirtmişlerdir. Dile getirdikleri olumsuzlukların ise daha tecrübeli olan gelinlerin sıkıntılarından, olumlu anlamda farklılaştığını söylemek mümkün olup, yeni dönem kayınvalidelerin kendi tecrübelerinden dolayı gelinlerine empati kurmaya ve anlayış göstermeye daha meyilli oldukları da belirtilmelidir.

KAYNAKÇA

Yazılı Kaynaklar

- Arat, N. (2010). *Feminizmin abcsi*. İstanbul: SAY Yayınları
- Atabek, E. (1989). *Kışkırtılmış erkeklik, bastırılmış kadınlık*. İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.
- Acar, S. (2019). *Şehir dokusunda mahalle: İstanbul Esenler'de aile apartmanı olgusunun incelenmesi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Arslantürk, Z. - Amman, M. (2013). *Sosyolojiye giriş kavramlar, kurumlar, süreçler teoriler*. İstanbul: Çamlıca Yayınları.
- Aydın, M. (2013). Aile türleri ve başlıca aile sınıflamaları. *Aile Sosyolojisi*, (ed.: Mustafa Aydın), 9-40, Konya: Çizgi Kitapevi.
- Ayrancı, G. (2018). *Aile apartmanında yaşamının 0-3 yaş arası çocuk ruh sağlığı üzerine etkilerinin değerlendirilmesi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi.
- Berktaş, F. (1996). *Tek tanrılı dinler karşısında kadın*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Blumer, H. (1969). *Symbolic interactionism: Perspective and method*. California: University of California Press.
- Canatan, K. (2013a). Aile sosyolojisi: Konuları, perspektifi ve gelişimi. *Aile Sosyolojisi*, (ed.: Kadir Canatan - Ergun Yıldırım), 15-30, İstanbul: Açılım Kitap.
- Canatan, K. (2013b). Aile hakkında kurumsal perspektifler. *Aile Sosyolojisi*, (ed.: Kadir Canatan - Ergun Yıldırım), 31-52, İstanbul: Açılım Kitap.
- Connell, R.W. (2019). *Toplumsal cinsiyet ve iktidar: Toplum, kişi ve cinsel politika*. (çev.: Cem Soydemir), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Çetin, M. (2020). Toplumsal bir gerçeklik olarak çocuk gelin kavramı. *Toplum ve Kültür Araştırmaları Dergisi*, 5, 107-122.

- Durkheim, E. (2013). *Toplumbiliminin yöntem kuralları*. (çev.: Ö. Ozankaya), İstanbul: Cem Yayınevi.
- Dökmen, Z. Y. (2009). *Toplumsal cinsiyet: Sosyal psikolojik açılımları*. İstanbul: Remzi Kitapevi
- Erarslan, L. - Demirel, M. E. (2020). Aile kavramı ve sosyolojisi. *Aile Sosyolojisi*, (ed.: Levent Erarslan), 3-34, Eskişehir: T.C. AÖF Yayını.
- Fidan, Z. R. (2022). *Aile apartmanı üzerine sosyolojik bir değerlendirme*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Gül, Gülbahar. (2010). Aile ve evlilik kurumu. *Aile Okulu*, (ed.: Haluk Yavuzer), 20-28, İstanbul: Remzi kitapevi
- Gökçe, B. (1976). Aile ve aile tipleri üzerine bir inceleme. *Ankara H.Ü Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 8 (1-2), 46-67.
- Gökulu, G. (2019). Sembolik etkileşimci teorinin gündelik yaşam sosyolojisine katkıları. *Ekev Akademi Dergisi*, 80, 173-190.
- Kasapoğlu, A. (2012). Sosyolojik yaklaşımlar temelinde aile kuramları. *Aile Sosyolojisi*, (ed.: A. Kasapoğlu - N. Karkıner), 2-27, Eskişehir: T.C Anadolu Üniversitesi Yayını.
- Kızılçelik, S. (1996). *Sosyoloji teorileri*. İzmir: Saray Kitapevleri.
- Kocadaş, B. (2016). *Toplum, toplumsal yapı ve kurumlar*. İstanbul: Doğu Kütüphanesi.
- Koyuncu, A. A. (2013). Aile araştırmaları metodolojisi: Yaklaşımlar ve yöntemler. *Aile Sosyolojisi*, (ed.: M. Aydın), 41-64, Konya: Çizgi Kitabevi.
- İçli, G. (2017). *Sosyolojiye giriş*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- İşleyen Adlı, M. (2020). *Marital functioning and Parenting in extended family living arrangements: A qualitative study in family buildings*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Lisansüstü Programlar Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Ozankaya Ö. (1986). *Toplumbilim*. 6. Baskı, Ankara: Tekin Yayınları.
- Özkalp, E. (2004). Toplumsallaşma. *Davranış Bilimlerine Giriş*, 75-92, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Yayınları.
- Sayın, Ö. (1990). *Aile sosyolojisi*. İzmir: Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Swingewood, A. (1998). *Sosyolojik düşüncenin kısa tarihi*. (çev.: O. Akınhay), Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Şenol, D. (2018). Toplumsal cinsiyet ve medya. *Toplumsal Cinsiyet Sosyolojisi*, (ed.: Dolunay Şenol- Havva Eylem Kaya), 311-334, İstanbul: Lisans Yayıncılık.
- Şenol, D. - Alp, Y. (2012). Çocuk gelin ve çocuk dul kadınlara Kırıkkale örneğiyle sosyolojik bir bakış. *Uluslararası Katılımlı Çocuk İhtiyaçları Sempozyumu Bildiri Kitabı*, Ankara: Mutlu Çocuklar Derneği Yayınları.
- Şenol, D. - Sarp, Ç. (2018). Kadın ve erkeklerin değerlendirmeleri ile toplumsal cinsiyet rolleri-Kırıkkale örneği. *Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi*, 31. 17-38.
- Şentürk, Ü. (2008). Aile kurumuna yönelik güncel riskler. *Aile ve Toplum*, 4(14), 7-32.

- Tanlası, B. (2023). *Aile apartmanında yaşayan annelerin ebeveyn öz yeterliklerinin incelenmesi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Poloma, M. (2012). *Çağdaş sosyoloji kuramları*. (çev.: Hayriye Erbaş), Ankara: Palme Yayıncılık.
- Wallace, R.A. - Wolf, A. (2012). *Çağdaş sosyoloji kuramları: Klasik geleneğin geliştirilmesi*. (çev.: M. R. Ayas - L. Elburuz), Ankara: Doğu Batı Yayınları.
- Yasa, İ. (1966). Gecekondu ailesi: Geçiş halinde bir aile tipolojisi. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 23, 9-17.
- Yasa, İ. (1973). Evlilik ve geniş aile kurumlarının yazgısı. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 1-2, 1-10.
- Kaynar Yılmaz, S. (2014). *Aile apartmanında yaşamının çocuk ruh sağlığı üzerine etkilerinin değerlendirilmesi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dalı Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi.

Sözlü Kaynaklar

- KK-1: Songül Hanım, Ev hanımı, 55 Yaş, 35 Yıllık Evli, Kırıkkale’de ikamet ediyor ve artık aile apartmanında yaşamıyor. (Görüşme: 05.11.2023)
- KK-2: Zeynep C. Hanım, 53 Yaş, Ev Hanımı, 33 Yıllık Evli, Kırıkkale’de aile apartmanında yaşıyor. (Görüşme: 04. 12. 2023)
- KK-3: Esin Hanım, 55 Yaş, Ev Hanımı, 33 Yıllık Evli, Kırıkkale’de aile apartmanında yaşıyor. (Görüşme: 08. 12. 2023)
- KK-4: Gülcan Hanım, Ev Hanımı, 50 Yaş, 35 Yıllık Evli, Erzurum’da ikamet ediyor ve artık aile apartmanında yaşamıyor. (Görüşme: 13.11.2023)
- KK-5: Havva Hanım, Öğretmen, 20 Yaş, 42 Yıllık Evli, Kırıkkale’de ikamet ediyor ve artık aile apartmanında yaşamıyor. (Görüşme: 09.12.2023)
- KK-6: Şeyma Hanım, Öğretmen, 39 Yaş, 8.5 Yıllık Evli, Kırıkkale’de aile apartmanında yaşıyor. (07. 11. 2023)
- KK-7: Zeynep E. Hanım, Ev Hanımı, 43 Yıllık Evli, 63 Yaş, Kırıkkale’de ikamet ediyor ve artık aile apartmanında yaşamıyor. (Görüşme: 06.11.2023)
- KK-8: Gülay Hanım, Ev Hanımı, 48 Yaş, 33 Yıllık Evli, Kırıkkale’de aile apartmanında yaşıyor. (Görüşme: 07.11. 2023)
- KK-9: Ayşe Hanım, Ev Hanımı, 53 Yaş, 37 Yıllık Evli, Kırıkkale’de aile apartmanında yaşıyor. (Görüşme: 04.12.2023)
- KK-10: Nevin Hanım, Ev Hanımı, 55 Yaş, 35 Yıllık Evli, Kırıkkale’de ikamet ediyor ve artık aile apartmanında yaşamıyor. (Görüşme: 09.11.2023)
- KK-11: Reyhan Hanım, Ev Hanımı, 65 Yaş, 45 Yıllık Evli, Kırıkkale’de aile apartmanında yaşıyor. (Görüşme: 05.12.2023)
- KK-12: Öznur Hanım, Tıbbi Sekreter, 40 Yaş, 19 Yıllık Evli, Kırıkkale’de ikamet ediyor ve artık aile apartmanında yaşamıyor. (Görüşme:08.11.2023)
- KK-13: Zehra Hanım, Ev Hanımı, 64 Yaş, 44 Yıllık Evli, Kırıkkale’de ikamet ediyor ve artık aile apartmanında yaşamıyor. (Görüşme: 06.12.2023)
- KK-14: Hüsnüye Hanım, Öğretmen, 53 Yaş, 34 Yıllık Evli, Kırıkkale’de aile apartmanında yaşıyor. (Görüşme: 05.12.2023)

- KK-15: Semra Hanım, Ev Hanımı, 55 Yaş, 35 Yıllık Evli, Kayseri’de aile apartmanında yaşıyor. (Görüşme: 03.11.2023)
- KK-16: Defne Hanım, Bankacı, 36 Yaş, 10 Yıllık Evli, Kırıkkale’de aile apartmanında yaşıyor. (Görüşme: 06.12.2023)
- KK-17: Deniz Hanım, Mühendis, 34 Yaş, 4 Yıllık Evli, Kırıkkale’de aile apartmanında yaşıyor. (Görüşme: 09.11.2023)
- KK-18: Neslihan Hanım, Ev Hanımı, 32 Yıllık Evli, 50 Yaş, Kırıkkale’de aile apartmanında yaşıyor. (Görüşme: 08.12.2023)
- KK-19: Merve Hanım, Sigortacı, 30 Yaş, 5 Yıllık Evli, Erzurum’da aile apartmanında yaşıyor. (Görüşme: 13.11.2023)
- KK-20: Gizem Hanım, Dr. Öğrencisi, 32 Yaş, 8 Yıllık Evli, Kayseri’de aile apartmanında yaşıyor. (Görüşme:03.11.2023)
- KK-21: Sultan Hanım, Ev Hanımı, 30 Yaş, 8 Yıllık Evli, Kırıkkale’de ile apartmanında yaşıyor. (Görüşme: 09.12.2023)
- KK-22: Gönül Hanım, Muhasebeci, 37 Yaş, 7 Yıllık Evli, Kırıkkale’de aile apartmanında yaşıyor (Görüşme:06.11.2023)
- KK-23: Esmâ Hanım, Öğretmen, 62 Yaş, 42 Yıllık Evli, Kırıkkale’de ikamet ediyor ve artık aile apartmanında yaşamıyor. (Görüşme:05.11.2023)
- KK-24: Sevim Hanım, Tıbbi Sekreter, 50 Yaş, 30 Yıllık Evli, Kırıkkale’de aile apartmanında yaşıyor. (Görüşme: 07.11.2023)

Extended Summary

The term "family apartment" (aile apartmanı) refers to a residential arrangement commonly observed in Turkey, where the apartment residents consist primarily of immediate relatives, such as parents and siblings. These residential settings are shaped by patterns of kinship and have their own historical backgrounds. This study examines the experiences of women who have become daughters-in-law in these family apartments, situating the analysis within the context of family sociology. By focusing on the experiences of women living in these apartments as daughters-in-law, the study aims to understand how their social roles and marriages are maintained, as well as to explore the structure of the family and the relationships within it.

Despite the anticipation that family apartments would provide significant sociological data, a literature review revealed that the topic has not been extensively addressed. Previous graduate studies in related fields include Seher Yılmaz Kaynar's (2014) evaluation of the effects of living in a family apartment on child mental health and Gülseda Ayrancı's (2018) study on the impact of living in a family apartment on the mental health of children aged 0-3. Sevilay Acar (2019) conducted a study in the field of local administration, titled "Neighborhood in the Urban Fabric: An Examination of the Family Apartment Phenomenon in Istanbul's Esenler District," which analyzed how urbanization processes have influenced the urban fabric and traditional neighborhood structures through family apartments. In 2020, Merve Adlı İşleyen, in the field of clinical psychology, conducted a qualitative study titled "Marital Relationships and Parenting Experiences of Couples Living in Family Apartments," exploring the impact of living in a family apartment on romantic relationships and parenting. One of the most notable studies in sociology related to family apartments is Rukiye Zinnur Fidan's (2022) "A Sociological Evaluation of Family Apartments," which in its first section discusses the historical process of the family and, in its second section, examines the processes that the family has undergone in Turkey. The final section presents findings on how family and kinship relationships are established within family apartments. Another study worth mentioning is Beyza Tanlası's (2023) research in the field of guidance and

psychological counseling, titled "An Examination of Parental Self-Efficacy of Mothers Living in Family Apartments." This study focuses on the experiences of living in a family apartment and being a mother in such settings, examining parental self-efficacy. Finally, in 2024, Seda Meral conducted an ethnographic study in the field of architecture titled "Coexistence: An Ethnographic Study of the Socio-Cultural Implications of Behavioral Patterns in a Family Apartment." Given the lack of previous studies examining the roles of women as daughters-in-law in the context of family sociology, this study is expected to contribute to the literature. This research, designed as a qualitative study, employed the semi-structured in-depth interview technique as one of its data collection methods. Pre-prepared questions were directed to participants, with additional probing questions posed as necessary to obtain comprehensive information relevant to the research. Interviews were conducted exclusively with women who had become daughters-in-law in family apartments. The goal was to investigate how the role of daughter-in-law is performed and how it impacts family relationships from the perspective of the women themselves.

Interviews were conducted with 24 women residing in Kırıkkale, Erzurum, and Kayseri during November and December 2023. These interviews took place either face-to-face or via telephone, depending on the participants' availability. With participants' consent, interviews were recorded to ensure no details were missed. It should also be noted that the researcher, despite not being a daughter-in-law herself, grew up in a family apartment and knows several women who have become daughters-in-law in such settings, which provided an opportunity for participant observation. Prior to the interviews, participants selected through purposive sampling were informed about the study's purpose and objectives. Participants, interested in the study's topic, provided sincere responses, enriching the data collected.

The interview questions were as follows:

Demographic Information:

- Age?
- Occupation?
- How long have you been married?
- How long have you lived in a family apartment?

Questions:

1. Did you discuss living in a family apartment before marriage?
2. What was your perspective on living in a family apartment?
3. How did your parents view your living in a family apartment?
4. What are the positive aspects of living in a family apartment?
5. What are the negative aspects of living in a family apartment?
6. What responsibilities come with living in a family apartment?
7. Do you plan to continue living in a family apartment? Why or why not?
8. What advice would you give to someone who will become a daughter-in-law in a family apartment?

Based on these questions, the findings were evaluated under themes such as the patriarchal family structure prevalent in family apartments, the social roles within such a structure, child brides growing up with their own children in family apartments, and the impact of social change on the roles of women as daughters-in-law in these settings.

The majority of respondents reported that they were married through arrangements facilitated by their families or close acquaintances, with a smaller number having married after a period of dating. Among those who were arranged marriages, some were identified as child brides. When asked about the reasons for their early marriages and how they felt about it, respondents cited socio-cultural and socio-economic reasons and mentioned feeling helpless and unhappy at the time, though they eventually adapted and normalized the situation.

Most respondents indicated that they were either not consulted about living in the same building or did not have strong feelings about it, while others noted that they were compelled by economic and emotional reasons, or conversely, had a positive outlook on it. The study identified certain prominent duties associated with the role of daughter-in-law in family apartments. These included primarily pleasing the elders, raising children according to their

expectations, maintaining order and discipline in their own homes as well as, when necessary, in the homes of other family members, serving on special occasions such as holidays and during illness, and supporting relationships with mothers-in-law, sisters-in-law, and sisters-in-law. Other responsibilities mentioned included dressing appropriately to avoid attracting attention, resolving any issues with their husbands discreetly, and not letting others become aware of any marital difficulties.

Some respondents continue to live in the same apartment, while others have moved out. This situation often developed in connection with the passing of family elders, leading to the dissolution of the centralized family structure. As children grew up, achieved their own economic independence, and reached the stage of "marrying out," as commonly expressed in Anatolia, this centralized family structure often ended with separations. Those who continue to live in the family apartment do so either because changes that might prompt them to move have not occurred or because they have chosen to stay.

The entrance of women into the workforce has somewhat altered their roles within the home and their position as the sole caregivers for their children, thereby improving their previously disadvantaged status within the concept of gender roles. Women with long-term marital experience advised new brides to avoid living in a family apartment if possible. However, it was noted that newer brides were more receptive to and even recommended living in a family apartment. These brides expressed satisfaction with the support they received from their mothers-in-law in household chores, meal preparation, hosting guests, and child-rearing. It is also important to note that the difficulties faced by previous generations of daughters-in-law have lessened, with newer mothers-in-law being more empathetic and understanding, possibly due to their own past experiences.

"İyi Yayın Üzerine Kılavuzlar ve Yayın Etiği Komitesi'nin (COPE) Davranış Kuralları" çerçevesinde aşağıdaki beyanlara yer verilmiştir. / The following statements are included within the framework of "Guidelines on Good Publication and the Code of Conduct of the Publication Ethics Committee (COPE)":

Etik Kurul Belgesi/Ethics Committee Approval: Kırıkkale Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma Etik Kurulu, Karar Tarihi:18.01.2024, Oturum No: 01, Evrak Tarih ve Sayısı: 21.02.24-E.234670. / Kırıkkale University Social and Human Sciences Research Ethics Committee, Decision Date: 18.01.2024, Session No: 01, Document Date and Number: 21.02.24-E.234670.

Çıkar Çatışması Beyanı/Declaration of Conflicting Interests: Bu makalenin araştırması, yazarlığı veya yayınlanmasıyla ilgili olarak yazarların potansiyel bir çıkar çatışması yoktur. / There is no potential conflict of interest for the authors regarding the research, authorship or publication of this article.